

Д. А. Шмигаль
доцент, кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

ДЕРЖАВНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРІГАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ НА ЛЬВІВЩИНІ

Визначено суть енергозбереження і необхідність запровадження енергозберігальних проєктів на Львівщині; охарактеризовано основні проблеми енергетичного сектору регіону, проаналізовано основні державні та регіональні програми у сфері енергозбереження Львівської області, запропоновано альтернативні механізми фінансування енергозберігальних проєктів і методи підвищення їх ефективності.

***Ключові слова:** енергозбереження, державні та регіональні програми, бюджет області, механізми фінансування енергозбереження.*

Shmyhal D. STATE AND REGIONAL FINANCIAL RESOURCES OF ENERGY SAVING PROJECTS IN LVIV REGION

The essence of energy saving and the necessity of energy saving projects in Lviv region are defined; the main problems of the energy sector in the region are characterized; key national and regional energy saving programs in Lviv region are analyzed; alternative financing mechanisms of energy saving projects and their efficiency to improvement methods are offered.

***Key words:** energy saving, state and regional programs, regional budget, financial mechanisms of energy saving.*

Постановка проблеми. Подолання значної диспропорції в економічному розвитку України та провідних країн ЄС, особливо з урахуванням європейського вибору держави, зумовлює потребу в інноваційному підході прискорення розвитку високотехнологічних виробництв із пріоритетом на вітчизняні науково-технічні розробки, пов'язані з термомодернізацією житлового фонду, енергетичної галузі, енергопостачання і енергоспоживання.

Україна за наявного рівня споживання енергоресурсів забезпечує себе власними паливними ресурсами приблизно на 40%. Потенціал підвищення ефективності використання становить: у промисловості – 67%, теплогенерації та транспортуванні теплоносіїв – 40%, житловому секторі – 55%. Розв'язання проблем енергоефективності переводить Україну (і регіон) у категорію енергонезалежності.

Характеризуючи галузь енергетичного забезпечення, відзначимо, що для опалення у світі споживається понад 40% усіх енергоресурсів. Проблема України в тому, що при дотриманні світових пропорцій ефективність енергетичного забезпечення залишається вкрай низькою. Реально потенціал економії енергії в Україні назагал і на Львівщині зокрема сягає 70%. Це стосується населення, закладів бюджетної сфери, комунальної енергетики та теплогенерації. В сучасних умовах особливої актуальності набуває розробка і реалізація енергозберігальних проєктів, що передбачає пошук джерел їх фінансування та шляхів досягнення максимальної ефективності.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Актуальність проблем енергозбереження в нашій країні обумовлюють інтерес у науковців і практиків до цього питання. Заслужують на увагу

праці В. П. Гейця, С. Ф. Єрмилова, В. В. Микитенко, Г. С. Ратушняка, П. М. Суходолі та ін. Проте на особливу увагу заслуговують регіональні особливості цієї сфери, зокрема фінансування енергозберігальних проєктів та регіональної політики енергозбереження.

Метою роботи визначено аналіз державних і регіональних програм та проєктів у сфері енергозбереження на Львівщині, особливостей їх фінансування, втілення та ефективності.

Викладення основного матеріалу. Енергозбереження – організаційна, наукова, практична, інформаційна діяльність державних органів, юридичних і фізичних осіб, яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів у національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів [1]. Ураховуючи, що на сьогодні економія паливної одиниці є в три рази ефективнішою, ніж її видобуток, інтенсифікація енергозбереження стає одним з ключових питань розвитку економіки. Суть її полягає у використанні всього комплексу ефективних заходів, що скеровані на зниження питомих енерговитрат на виробництво продукції (у т. ч. товарної енергії) і підвищення продуктивності праці.

Україна – країна з надзвичайно високим рівнем енергозатрат, викликаним незбалансованою структурою енергоспоживання і нераціональним використанням енергії. До основних проблем енергетичного сектору належать:

- високий рівень енергоемності;
- значна залежність від імпортного газу, нафти і ядерного палива;
- низька ефективність використання енергії;

- місцеві (власні) природні джерела енергії обмежені запасами вугілля, нафти і газу, невеликими запасами гідроресурсів і значними запасами низькоякісного урану.

З метою вирішення зазначених проблем на різних рівнях державного управління були розроблені і втілюються в життя державні та регіональні програми і проекти, що стосуються різноманітних сфер енергозбереження.

Однією з таких програм є Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243, яка передбачає:

- створення умов для наближення енергоемності валового внутрішнього продукту України до рівня розвинутих країн і стандартів Європейського Союзу, зниження рівня енергоемності валового внутрішнього продукту протягом строку дії Програми на 20 відсотків порівняно з 2008 роком (щороку на 3,3 відсотка), підвищення ефективності використання паливно-енергетичних ресурсів і посилення конкурентоспроможності національної економіки;
- оптимізація структури енергетичного балансу держави, в якому частка енергоносіїв, отриманих із відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива, становитиме 2015 року не менш як 10 відсотків, шляхом зменшення частки імпортованих викопних органічних видів енергоресурсів, зокрема природного газу, та заміщення їх альтернативними видами енергоресурсів, у тому числі вторинними.

Орієнтовний обсяг фінансування Програми загалом в Україні становить 344,77 млрд грн, у тому числі 6,46 млрд грн – за рахунок державного бюджету, 15 млрд грн – за рахунок місцевих бюджетів, 323,31 млрд грн – за рахунок інших джерел [2].

Зелені інвестиції від продажу квот за Кіотським протоколом є формою бюджетного фінансування природоохоронних, у т. ч. і енергоощадних заходів. Реалізація проектів згідно зі схемами зелених інвестицій в Україні регулюється Постановою КМУ № 221 від 22 лютого 2008 року, а адмініструє їх відбір і фінансування Державне агентство екологічних інвестицій України. У Львівській області за цією Програмою передбачено фінансування 21 проекту на суму 52,4 млн грн (капітальний ремонт будівель лікарень, шкіл, навчально-виховних комплексів у населених пунктах області) [3].

У Львівській області, вперше в Україні, розроблена і з 2006 року діє Програма енергозбереження для населення, суть якої полягає у відшкодуванні з обласного бюджету населенню:

- 1) 15 відсотків річних у національній валюті за кредитами, отриманими на такі заходи з енергозбереження:
  - утеплення стін будинків, підлоги, дахів і горищ;
  - встановлення енергозберігальних вентиляційних систем;

- встановлення і заміна вікон, вхідних дверей та віконно-балконних конструкцій;
- встановлення опалення з використанням альтернативних до газу джерел тепла;

- 2) 20 відсотків за кредитами, отриманими на заходи, орієнтовані на використання альтернативних до газу джерел енергії.

Операторами Програми на сьогодні є банки (ПАТ АКБ «Львів», АТ «Ощадбанк», ПАТ «Укрінбанк», ПАТ «Оксі Банк», ПАТ «Брокбізнесбанк») і кредитні спілки («Анісія», «Вигода», «Самопоміч», «Довіра», «Єднання», «Бойківщина», «Шанс», «Гільдія вуглекопів», «Львівська»).

Протягом 2014 року (станом на 29 грудня) видано 1 155 кредитів на загальну суму понад 15,9 млн грн, з обласного бюджету відшкодовано 2,3 млн грн.

Протягом 2006–2014 років (станом на 1 січня 2015 р.) Програмами стимулювання населення на здійснення енергоощадних заходів скористались 12 533 родини, які отримали кредити на загальну суму понад 112 млн грн. Сума відшкодування з обласного бюджету за наростаючим підсумком за 2006–2014 роки становила 14 млн грн (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість і сума виданих кредитів за Програмою енергозбереження для населення за 2007–2014 роки

Кредитно-фінансові установи	Сума виданих кредитів (грн)	Кількість виданих кредитів
Банки		
КРЕДОБАНК	3 414 793,40	385
БАНК «ЛЬВІВ»	24 924 644,01	1867
ОЩАДБАНК	32 750 294,07	3235
УКРСОЦБАНК	216 040,00	32
ОКСІ БАНК	141 934,00	11
«НАДРА»	102 640,10	8
БРОКБІЗНЕСБАНК	264 000,00	15
УКРІНБАНК	2 333 735,30	270
МЕГАБАНК	92 036,90	12
БГ БАНК	337 229,50	48
ПРИВАТБАНК	1 602 985,60	251
АКТИВ-БАНК	79 740,90	6
Усього	66 260 073,78	6 139
Кредитні спілки		
«ВИГОДА»	19 962 811,58	2 720
«АНІСІЯ»	6 001 002,73	1 051
«БОЙКІВЩИНА»	11 683 756,91	1 506
«ЛЬВІВСЬКА»	1 776 895,10	324
«САМОПОМІЧ»	2 357 372,46	287
«ГІЛЬДІЯ ВУГЛЕКОПІВ»	625 020,00	83
«ДОВІРА»	1 567 835,12	260
«ШАНС»	383 255,20	62
«ЄДНАННЯ»	581 570,00	90
«ФІНАНСОВА ГІЛЬДІЯ»	18 312,00	2
«ЩЕДРИСТЬ»	63 300,00	9
Усього	46 021 131,08	6 394
Загалом по кредитно-фінансових установах	112 281 204,86	12 533

Джерело. [4].

На цю Програму у 2015 році обласним бюджетом передбачено 2,3 млн грн [5].

Поряд із цим, з метою реалізації комплексних проєктів з енергозбереження в багатоквартирних будинках на даний час ведеться розробка механізму відшкодування відсоткових ставок за кредитами, отриманими на здійснення заходів з енергозбереження, для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ), який буде впроваджено в рамках зазначеної Програми.

Також в області діє Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини на 2010–2015 роки [6], основна мета якої полягає в суттєвому зменшенні кошторисних видатків, пов'язаних з енергетичним забезпеченням об'єктів, установ, організацій бюджетної сфери Львівської області, шляхом:

- зменшення споживання паливно-енергетичних ресурсів у бюджетній сфері за рахунок стимулювання та впровадження енергозберігальних заходів;
- сприяння розвитку галузі енергоефективного будівництва та реконструкції;
- забезпечення умов щодо виявлення, перш за все, внутрішніх (галузевих) джерел фінансування енергозберігальних заходів та залучення інвестицій;
- популяризація економічних, екологічних та соціальних переваг енергозбереження, підвищення управлінського та освітнього рівнів у цій сфері.

Наприклад, 2013 року в рамках цієї Програми реалізовувалися заходи щодо впровадження енергоощадних технологій на низці об'єктів освітньої сфери, співфінансування проєктів міжнародної технічної допомоги з напрямку енергозбереження та ін. Проте у 2014 році фінансування Програми було призупинено. На 2015 рік Програмою передбачені заходи загальною вартістю 15 млн грн. Ці кошти також передбачені бюджетом Львівської області на 2015 рік [5].

Обласна державна адміністрація розробила і затвердила Регіональну цільову економічну програму енергоефективності у Львівській області на 2014–2015 роки, яка передбачає можливість залучення додат-

кових ресурсів на реалізацію проєктів з підвищення енергоефективності на Львівщині за рахунок коштів державного бюджету. Метою програми є:

- зменшення енергоємності виробництва одиниці продукції, виконаних робіт, наданих послуг;
- скорочення рівня невикористаних втрачено-енергетичних ресурсів;
- відносно скорочення бюджетних видатків на використання паливно-енергетичних ресурсів у бюджетних установах;
- оптимізація структури споживання паливно-енергетичних ресурсів.

Прогнозовані обсяги фінансування програми – 14,7 млн грн (у т. ч. 1 млн грн – з державного бюджету; 1,4 млн грн – з місцевого бюджету; 1 млн грн – за рахунок коштів підприємств і 11,3 млн грн – за рахунок залучених коштів).

У розрізі енергоспоживання житлово-комунальне господарство регіону посідає третє місце після населення та промисловості і перше місце за споживанням тепла.

Кінцева мета енергоресурсоощадної політики в житлово-комунальному господарстві та бюджетній сфері – скорочення витрат на утримання та експлуатацію житла і соціальної інфраструктури. Зауважимо, що будинки всіх типів є найбільшими споживачами енергії (понад 40% ресурсу). За оцінками як вітчизняних, так і закордонних експертів, потенціал економії електроенергії в будинках і спорудах дорівнює 50–65%, а теплової енергії – близько 50% [7].

Програма енергозбереження в житлово-комунальному господарстві Львівської області на 2010–2015 роки є спеціалізованою програмою, орієнтованою на досягнення конкретних результатів у підвищенні ефективності використання енергетичних ресурсів як основної передумови подальшого економічного розвитку області.

Програма передбачає реалізацію комплексу заходів із забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів у житлово-комунальному господарстві Львівської області за рахунок конкретних джерел фінансування (табл. 2).

Таблиця 2

Прогнозовані обсяги і джерела фінансування Програми енергозбереження в житлово-комунальному господарстві Львівської області на 2010–2015 роки

Джерела фінансування	Обсяг фінансування, млн грн	у тому числі за роками					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Державний бюджет	518,0	26,0	101,0	118,0	123,00	132,0	18,0
Місцевий бюджет	93,75	4,4	16,07	20,02	25,47	25,79	2,0
Усього	611,75	30,4	117,07	138,02	148,47	157,79	20,0

Примітка. Складено на основі даних Львівської обласної державної адміністрації [4].

Програма проведення обласного конкурсу мікропроєктів місцевого розвитку на 2012–2015 роки, затверджена Рішенням № 387 Львівської обласної ради від 28 лютого 2012 року, серед пріоритетних сфер для підтримки громадських ініціатив за напрямом «Відтворення методології проєкту МРГ¹» за співфінансу-

вання ЄС / ПРООН визначає енергетику, у т. ч. енергоощадні заходи, збільшення використання відновлюваних джерел енергії тощо [8]. Фінансування мікропроєктів, які перемогли в цьому конкурсі, здійснюється за рахунок коштів обласного бюджету.

Регіональна програма інноваційного розвитку Львівської області на 2013–2015 роки, розроблена з

¹ Місцевий розвиток, орієнтований на громаду.

метою сприяння сталому економічному зростанню Львівської області через створення інституційних та економічних передумов для активізації інноваційних процесів у малому і середньому підприємстві у Львівській області [9]. Зокрема, її стратегічний напрям передбачає просування екоінновацій: упровадження енергоефективних, ресурсоощадних технологій, освоєння альтернативних джерел енергії та запровадження екологічно безпечних виробництв.

Питанням енергозбереження відводиться суттєва роль і при розробленні стратегічних цілей розвитку регіону. Зокрема, у проекті Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року однією зі стратегічних цілей визначено підвищення якості життя населення, яка передбачає, крім інших, стимулювання заходів з енергозбереження. А проведення економічної політики енергозбереження і раціонального використання паливно-енергетичних ресурсів задля скорочення матеріаломісткості виробництва продукції і розширення конкурентних переваг визначаються основними складниками процесу прискорення економічного зростання.

Для досягнення поставлених цілей у сфері енергозбереження цією Стратегією передбачено [10]:

- запровадження систем енергоменеджменту;
- навчання енергоменеджерів об'єктів комунальної власності;
- запровадження сучасних систем моніторингу і контролю витрат енергоресурсів;
- проведення енергоаудиту об'єктів комунальної власності;

Список використаних джерел

1. Закон України «Про енергозбереження» від 1 липня 1994 р. № 74/94-ВР (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94>.
2. Державна цільова економічна програма енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010–2015 роки [Електронний ресурс] : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243-2010>.
3. Державне агентство екологічних інвестицій України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/article/638035>.
4. Львівська обласна державна адміністрація : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://loda.gov.ua>.
5. Про обласний бюджет Львівської області на 2015 рік : Рішення Львівської обласної ради № 1290 від 20 січня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://loda.gov.ua/dep_rishennya-pro-oblasnyj-byudzheth.
6. Програма енергозбереження для бюджетної сфери Львівщини на 2010–2015 роки [Електронний ресурс] / Львівська обласна рада : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.oblrada.lviv.ua>.
7. Програма енергозбереження для населення Львівщини на 2013–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/1376/Programa_Lvivshunu_2013_2015.pdf.
8. Програма проведення обласного конкурсу мікропроектів місцевого розвитку на 2012–2015 роки [Електронний ресурс] : затверджено рішенням Львівської обласної ради № 387 від 28 лютого 2012 року. – Режим доступу : <http://www.oblrada.lviv.ua>.
9. Рамкова угода між Урядом України та Північною екологічною фінансовою корпорацією від 17 вересня 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_999.
10. Проект Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://loda.gov.ua/strategiya_rozvytku_2027.

References

1. Supreme Council of Ukraine. On Energy saving. Law of Ukraine, adopted on July 1. N 74/94-BP [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/74/94>.

- упровадження енергоощадних технологій на об'єктах комунальної власності та житлового фонду (зменшення тепловтрат, утеплення зовнішніх стін житлових будинків, ремонт покрівель, упровадження когенераційних технологій, використання електричного теплоаккумуляційного обігріву, світлодіодного освітлення тощо);
- популяризація енергоощадних технологій серед мешканців.

Висновки. Для досягнення максимального рівня енергоефективності від запровадження досліджених програм та проектів, на нашу думку, доцільно поєднувати державне і регіональне фінансування з ресурсами міжнародних організацій та проектів. Важливо розвивати і такі фінансові механізми стимулювання енергозбереження, як пільгове кредитування, кредитування комерційними банками, гранти, часткові гарантії за кредитами, перфоманс-контракти, лізинг, кредитування компанії-постачальника і револьверні фонди.

Саме за такого підходу можливе досягнення синергійного ефекту. Адже гранти, міжнародні проекти і технічна допомога передбачають не лише фінансування, а й інформаційний та консультаційний супровід, обмін досвідом і технологіями.

Крім того, в регіоні необхідно розробляти і запроваджувати інформаційно-пропагандистську й навчально-освітню компанію для висвітлення й популяризації необхідності та переваг заходів з енергозбереження.

2. Government of Ukraine. State Specific Economic Program for energy efficiency and the development of energy production from renewable energy sources and alternative fuels for 2010-2015. Resolution of the Government of Ukraine, adopted on 2010, March 1, N 243 [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/243-2010>.
3. State Environmental Investment Agency of Ukraine. Official website [electronic resource]. – Access mode: <http://www.seia.gov.ua/seia/control/main/uk/publish/article/638035>.
4. Lviv Regional State Administration. The official website. [electronic resource]. – Access mode: <http://loda.gov.ua>.
5. Lviv Regional Council. Pro oblasnyi biudzheth Lvivskoi oblasti na 2015 rik [The regional budget of Lviv region in 2015]. adopted on January 20, N 1290. – Available at: http://loda.gov.ua/dep_rishennya-pro-oblasnyj-byudzheth.
6. Lviv Regional Council. Official Site. Energy Efficiency Program for public sector of Lviv region for 2010–2015 [electronic resource]. – Access mode: <http://www.oblrada.lviv.ua>.
7. Energy Efficiency Program for households of Lviv region in 2013–2016 years [electronic resource]. – Access mode: http://minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/1376/Programa_Lvivshunu_2013_2015.pdf
8. Lviv Regional Council. The program of regional contest of local development micro-projects for 2012-2015. Resolution of Lviv Regional Council N 387, adopted on February 28 [electronic resource]. – Access mode: <http://www.oblrada.lviv.ua>.
9. Framework Agreement between Ukraine and the Nordic Environment Finance Corporation on September 17, 2009 [electronic resource]. – Access mode: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_999.
10. Draft Strategy of Lviv region development until 2027. Lviv Regional State Administration [electronic resource]. – Access mode: http://loda.gov.ua/strategiya_rozvytku_2027.